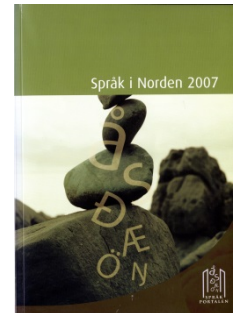

Sprog i Norden

Titel: Talt vs. skrevet – om manusets rolle i radiospråk
Forfatter: Ari Páll Kristinsson
Kilde: Sprog i Norden, 2007, s. 61-72
URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/sin/issue/archive>

© Forfatterne og Netværket for sprognævnene i Norden

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af Sprog i Norden (1970-2004) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Talt vs. skrevet – om manusets rolle i radiospråk

Ari Páll Kristinsson

Etter en kortfattet innledning om språksituasjonen i radioen generelt og de viktigste forskjellene på radiospråk og talt språk ellers, blir det vist eksempler på tre forskjellige trekk som språket i islandske radionyheter som produseres med manus, har felles med islandsk skriftspråk. Det første språktrekket gjelder valg av relativsetningssubjunksjon, der varianten sem að nesten utelukkende tilhører talespråket; det neste trekket gjelder ordene maður 'man' og þú 'du'. Brukt som ubestemte pronomener tilhører de talespråket, men de betraktes vanligvis som dårlig skriftspråk; det siste språktrekket er diskurspartikkelen nú 'nå', som i islandsk talespråk kan ha som funksjon å markere innledningen til et nytt emne, mens den ikke er registrert i normalt skriftspråk. Når man sammenligner islandske radionyheter med magasinprogrammer i radioen hvor språket ikke blir produsert ved hjelp av manus, viste det seg at de nevnte talespråklige trekkene slett ikke forekom i nybetene, mens de gjerne fantes i de andre radioprogrammene. Man unngår altså, i tråd med skriftspråkstradisjonen, diskursmarkøren nú og de andre talespråklige trekkene også når man skriver manus som skal leses høyt i radioen. Til slutt drøftes spørsmålet om hvorvidt radionyhetenes skriftspråklige karakter svekker publikums muligheter for å forstå det islandske nyhetsspråket i radioen. Forfatterens vurdering er at dette ikke er tilfellet.

Språksituasjonen i radioen

Utenfor etermediene har vi minst tre forskjellige typer talesituasjoner, jf. nedenfor. Men når man tenker på radiospråk, er det klart at det primære, selve samtalen, egentlig ikke er brukbar i radioen.

1. Vanlige samtaler – man snakker med noen, og samtalen «slutter der», og det er ikke noe mål i seg selv at andre hører på samtalen. Denne typen finnes egentlig ikke i radioen. Man kan ikke snakke med lytterne i den vanlige betydningen av «samtale». Isteden bruker man typene 2 og 3 mye i radioen.

2. (Lange) monologer eller rene foredrag har det alltid vært mye av i radioen, både med og uten manus. Det virker allikevel som om denne typen har lavere status i radioen enn før, noe som kanskje også har å gjøre med segmenteringen av lyttergruppene.
3. To eller flere snakker sammen, men samtalene eller intervjuene har som mål å underholde eller informere dem som hører på, og ikke nødvendigvis deltakerne i dialogen. Dette finnes det mye av i radioen, og denne formen kjenner man også utenfor radioen i f.eks. paneldiskusjoner. Selv om radiomedarbeiderne snakker med noen, i studio, over telefon, eller har gjort opptak eller lager direktesendinger ute i felten, så er samtalen som tekst beregnet på lytterne snarere enn på deltakerne i samtalene. (Denne typen endrer seg også over tid.)

Man kan si at radioen på en måte har vært et skriftlig medium, med oppleste nyhetstelegrammer osv., men at dette blir stadig mindre typisk. Selv om man ennå har nyhetsopplesning og lignende, så er de sjangrene som ligner på foredrag, på vei ut, mens de som ligner den personlige samtalen, er på vei inn (jf. f.eks. Vagle 1990, s. 60). Men når det gjelder språksituasjonen, må det uansett være slik at radiospråket som tekst stort sett blir skapt ved at man snakker til lyttere som ikke er til stede, og ikke kan delta i noen dialog, eller at to eller flere lager en dialog som lytterne passivt lytter til.

Man påstår gjerne at talt språk uten en lytter til stede der og da gjerne er mer forberedt og mer presist på en måte enn det vanlige talespråket i samtale.

Man må tenke over at det finnes mange sjangrer som tilhører *talt språk* på den ene siden og *skrevet språk* på den andre. Talt språk uten en lytter til stede er således ingen ensartet gruppe, men har bl.a. undertyper som f.eks. monologer som studiovertprat i magasinprogrammer, radioforedrag, taler av forskjellige slag, radionyheter, en dialog mellom programledere i magasinprogram, intervjuer med forskjellig grad av forberedelse osv. Dette betyr at typene 2 og 3 ovenfor faktisk kan ha uendelig mange undergrupper.

Når man leser opp fra et forhåndsskrevet manus ord for ord, kan det komme inn mange slags skriftspråklige trekk, selv om opplesningen i seg selv teknisk sett er talt språk. Dette kan virke litt paradoksalt, men det viser naturligvis bare hvor viktig det alltid er å tenke på den vesentlige forskjellen mellom begrepene *tale-språk* og *talt språk* og mellom *skriftspråk* og *skrevet språk*. I korpuslingvistikken kategoriserer mange forskere som skriftspråk generelt de sjangrene der man leser opp et manus ord for ord.

Radiospråket kan ha skriftspråklige trekk på grunn av bruken av manus, og også på grunn av at radiomedarbeidere, akkurat på samme måte som andre i samfunnet, først og fremst har fått formell veiledning i og erfaring fra skriftlig kommunikasjon. Vår primære kommunikasjonsmåte, selve samtalen, anses ikke som helt brukbar i uendret form i radioen, ettersom lytteren ikke er til stede som en naturlig deltaker i samtalen.

Når medarbeiderne og intervjuobjektene har forberedt seg godt, kan man også ofte merke at innholdet i teksten gjerne er semantisk tettere enn det ofte blir i samtale i dagligtalen.

Radiomateriale begynner altså gjerne som skriftspråk som omskapes til talt språk, og derfor kan det i mer eller mindre grad bli en slags talt skriftspråk. Man skriver et manus, bruker skriftlige kilder osv., men så blir manuset lest opp. Denne formen er selvsagt veldig forskjellig fra den ene radiokanalen til den andre, og det gjenspeiler segmentering av lyttergrupper. Det er også store forskjeller innenfor en og samme kanal når det gjelder i hvilken grad manuset ble skrevet av hensyn til lytterne. Og ikke minst avhenger dette også av sjangrene. Skrevet tekst leses ofte opp uendret på samme måte som f.eks. en roman, som opprinnelig er skrevet for lesere, eller som et nyhetstelegram skrevet i et telegrambyrå snarere med tanke på avisene enn på etermediene. Profesjonelle radiomedarbeidere derimot kan lage manus som er originale som radiomanus, og ta hensyn til radioens spesielle natur og lytternes behov for å forstå radioteksten umiddelbart. Men radioen kan altså i en viss forstand være et «skriftlig» medium.

Vi bør også tenke over at radioen nå i større eller mindre grad er et bakgrunnsmedium, som ikke alltid krever lytternes fulle oppmerksomhet. Man sitter ikke nødvendigvis ved radioen og lytter med oppmerksomhet, slik man gjorde i radioens barndom. Endringen forsterkes ved at man kan ta med seg lommeradioer overalt. Også dette faktum kan muligens gjøre det enda mer problematisk at det brukes skriftspråklige trekk i radiospråket.

Språksituasjonen i radioen er altså vesensforskjellig fra andre språksituasjoner, og derfor skal man ikke være overrasket over resultater som viser at bruken av forskjellige språktrekk til en viss grad er annerledes enn i typisk talespråk eller typisk skriftspråk, for å bruke enkle generaliseringer som *talespråk* og *skriftspråk* – noe man ellers må vokte seg for i denne sammenheng. Derfor kan man i radiospråket godt finne noen spesielle trekk som man generelt ikke finner i andre sjangrer og registre i språksamfunnet.

Et innblikk i islandsk radiospråk

1

Jeg har gjort en undersøkelse av språket i islandsk radio, og nedenfor vil jeg svært kortfattet presentere noen resultater om to av de språktrekkene som jeg undersøkte.

Materialet i undersøkelsen var på den ene siden nyhetssendinger, på den andre siden magasinprogrammer. Nyheter i islandsk radio kjennetegnes vanligvis av formell stil, særlig når det gjelder det som blir lest opp i studio. Men man får av og til noen talespråklige trekk i innslag som blir laget og formulert utenfor studio.

Magasinprogrammene består av programledertale pluss intervjuer. Det kan hende at medarbeiderne har skrevet ned noen punkter eller siterer overskrifter fra aviser o.l., men det er unntakene, og det dreier seg altså ikke generelt om et forhåndsskrevet manus ord for ord. Skrevet tekst er absolutt ikke noe karakteriserende trekk i produksjonen av slike programmer i det materialet som denne undersøkelsen bygger på. Derfor kan man altså forvente at radionyheterne har en mye sterkere karakter av skriftspråk enn magasinprogrammene.

Avsnitt 2 og 3 nedenfor handler om to språkfenomener. Det første gjelder valg av relativsetningssubjunksjon, hvor den ene, *sem*, er umarkert, mens den andre, *sem að*, tilhører talespråket. Det andre gjelder bruken av ordene *maður* og *þú* som ubestemte pronomener, en bruk som tilhører talespråket, men som vanligvis ikke regnes som godt skriftspråk. Undersøkelsen viser at disse talespråkstrekkene ikke finnes i nyheter som er laget med manus. Dette gjenspeiler forskjellen mellom islandsk skriftspråk og talespråk.

Geografiske forskjeller i språkbruken er det mye mindre av i islandsk enn man kunne forvente med tanke på landets størrelse. Det finnes heller ikke store sosiale forskjeller i islandsk språkbruk. Men det kan finnes klare forskjeller på islandsk talespråk og islandsk skriftspråk, iallfall når det gjelder noen leksikalske og syntaktiske trekk. Vi trenger allikevel mer forskning om dette fenomenet.

2

Man kan velge mellom relativsetningssubjunksjonene *sem* og *sem að*. Begge betyr 'som'. Innenfor tidsetningssubjunksjonene kan man velge mellom *þegar* og *þegar að*, som begge betyr 'når', og innenfor kondisjonsetningssubjunksjonene kan man velge mellom *ef* og *ef að*. Begge betyr 'hvis, dersom'.

Relativsetningssubjunksjonen *sem* brukes i vanlig islandsk skriftspråk. Den brukes også i talespråket uten å bli betraktet som særlig høytidelig. Den er helt umarkert. Varianten *sem að* er derimot noe vi nesten utelukkende kjenner fra

talespråket, og man lærer i skolen at dette ikke bør skrives. I meget høytidelig stil, som i Bibelen, har man subjunksjonen *er* som variant; den betyr også 'som'.

<i>Geir þakkaði öllum sem byggðu stífluna</i>	Vanlig, umarkert
<i>Geir þakkaði öllum sem að byggðu stífluna</i>	Bare talespråklig
<i>Geir þakkaði öllum er byggðu stífluna</i>	Meget høytidelig
«Geir takket alle som bygget demningen»	

Lingvisten Bruno Kress beskriver forskjellen i bruken av *sem* og *sem að* i islandsk slik at man til vanlig bruker *sem*, men «umgangssprachlich» *sem að*: «Relativsätze werden in der Regel durch die indeklinable Partikel *sem* (umgangssprachlich *sem að*) ... eingeleitet.» (Kress 1982, s. 251).

Jeg søkte på *sem* og *sem að* i et korpus jeg har laget (ca. 28 000 ord), over islandsk radiospråk, og sammenlignet det med tekster fra skrevet og talt språk i tekstarkivet til leksikografisk institutt i Reykjavík. Det viser seg at relativsetningssubjunksjonen *sem* forekommer ca 12–13 ganger pr. 1000 ord i radiospråket, og det passer bra med den frekvensen som den har i nyheter i aviser, i tekster fra islandske bloggsider, i vanlige islandske samtaler og i innlegg fra talerstolen i Alltinget. Når det gjelder *sem að*, så ser vi at tallene bekrefter påstanden overfor om at dette er et talespråkfenomen, dvs. *sem að* forekommer ikke i lovspråk og avisspråk, men til gjengjeld forekommer det i samtale og i tekstene fra debatter i Alltinget. Og i nyhetsmanus i radio unngår man å innlede relativsetninger med subjunksjonen *sem að*, mens man gjerne bruker den i radiospråk uten manus (frekvens 5,7 pr. 1000 ord).

<i>sem</i>						
frekvens pr. 1000 ord						
magasinprogram	oppl.	avis-	lov	blogg	vanlig	debattinnlegg
monol.+intervjuer	nyheter	nyheter			samtale	i Alltinget
12	13	13	13	13	13	13

<i>sem að</i>						
frekvens pr. 1000 ord						
magasinprogram	oppl.	avis-	lov	blogg	vanl.	debattinnlegg
monol.+intervjuer	nyheter	nyheter			samtale	i Alltinget
5,7	0	0	0	0,04	4,3	7,4

I grunnskolen og den videregående skolen lærer elevene å skrive *sem*, og ikke *sem að*, og den skrivevanen styrkes ytterligere når språkbrukerne leser stadig flere tekster uten å finne eksempler på *sem að*. Disse skrivevanene gjenspeiles helt tydelig i manusene til nyhetstekstene.

3

Nå skal vi se på bruken av *maður* og *þú* som ubestemte pronomener. Ordet *maður* i islandsk er ellers et substantiv som betyr 'en mann' el. 'homo sapiens'. Ordet *þú* i islandsk er ellers et personlig pronomen, 'du'.

getur maður ímyndað sér að það sé ekki auðvelt

«kan man forestille seg at det ikke er lett»

ef þú lendir í árekstri

«hvis man har kommet opp i en kollisjon»

Blöndals store islandsk-danske ordbok (1920–1924) oppgir *maður* som ubestemt pronomen innenfor et substantivlemma, med substantivet *maður*. Det står at ordet *maður* også kan brukes pronominalt, men denne bruken blir markert som «populær, daglig Tale (i Reglen ikke Skriftsprog)». Ordet *maður* betyr der altså 'man, en, noen'. Men i denne ordboken finnes det ingenting om *þú* som ubestemt pronomen.

I Islandsk-islandsk ordbok (1983) av Árni Böðvarsson oppføres det ubestemte pronomenet *maður* under et substantivlemma, og om den pronomielle bruken av ordet heter det: «brukt som et ubestemt pronomen, spesielt om en selv eller folk generelt; hyppig bruk av dette er vanlig, men anses som dårlig språkbruk.» I denne ordboken markeres bruken av *þú* som ubestemt pronomen med et spørsmålsteget, og det angir at man anser dette for å være dårlig språkbruk.

Hvis vi nå retter blikket mot manusnyhetene i islandsk radio, blir resultatet at det der ikke fantes et eneste eksempel på *maður* eller *þú* som ubestemte pronomener. Men til gjengjeld fant jeg en del eksempler på denne bruken i snakkeprogrammene. Jeg søkte etter ordene *maður* og *þú* som ubestemte pronomener i et korpus (ca. 50 000 ord) over skriftspråktekster, bl.a. nyheter, men kunne ikke finne et eneste eksempel på denne bruken i skriftlig språk.

Ubest.pron. <i>maður</i> ; <i>þú</i> frekvens pr. 1000 ord		
magasinprogram monol.+intervjuer	oppl. nyheter	skriftspråk
1,5	0	0

Språkbruk i svenske radionyheter

Vi har sett eksempler på hvordan islandsk nyhetsspråk i radio med manus har leksikalske trekk felles med skriftspråket og skiller seg tydelig fra radiospråk som ikke på samme måte bygger på et manus.

Nyhetstekster i radio skiller seg fra radiospråk uten manus ikke bare i bruken av leksikalske enheter, eller i ordstilling osv. Det finnes sikkert også forskjeller når det gjelder innhold i bredere forstand.

Vi har allikevel ingen resultater spesielt om islandsk radiospråk på dette punktet, men antakelig skiller det seg ikke vesentlig fra de svenske radionyheterne for 25 år siden, da Jan Svensson (1981) karakteriserte dem som «korrekt, välplanerat och informationstätt» (1981, s. 226). Dette med informasjonstettheten bygger på sammenligning med det som er vanlig i typisk talespråk.

En undersøkelse om hva svenske lyttere mener om nyhetene når det gjelder forskjellig språkbruk og stil, viser bl.a. at en mer skriftspråklig stil fikk kommentarer fra lytterne som at reporteren er «aktiv», «överlägsen», «nonchalant», «objektiv», «påträngande», mens en mer talespråklig nyhetsstil i denne undersøkelsen ble karakterisert med adjektiver som «lyssnarvänlig», «begriplig», «sympatisk», «personlig», «bättre», «modernare», « trovärdig», «intressant» (Einarsson og Platzack 1983, s. 16–20).

I en omfattende svensk undersøkelse om radiospråk analyserte man bl.a. detaljert språk og stil i radionyheter som bygger på manus. Forfatterne beskriver dette nyhetsspråket som monotont og upersonlig, stilen er gjerne hypotaktisk, og setninger karakteriseres gjerne av «vänstertyngd». De sier bl.a.: «Vissa i och för sig funktionella språkliga företeelser förekommer sällan i radioteksterna. Detta beror snarare på att reporterna lärt sig att de bör undvikas än på att förutsättningar för dem skulle saknas.» (Jörgensen og Svensson 1977, s. 118). Likevel mener man at nyhetsjournalistene til en viss grad prøvde å «skrive for lytteren», dvs. å unngå noen komplekse konstruksjoner som de mente ikke passet i radioen, av hensyn til lytterforståelsen – uten at man nødvendigvis bygget dette på forskningsresultater. Forsøket viste likevel en viss oppmerksomhet om at her kan det finnes et problem. Jeg kjenner faktisk til det samme fra islandske nyhetstekster i radio; man prøver gjerne bevisst å gjøre språket «lettere» og for å oppnå det bruker man enkelte «hjemmesnekrede» metoder som bygger på egen fornemmelse. Den kan være bra nok, men poenget her er likevel at man egentlig ikke har noe forskningsgrunnlag for å gjøre dette.

En islandsk diskursmarkør

Nedenfor vil jeg kortfattet beskrive et fenomen som jeg har funnet i islandsk radiospråk, i tale uten manus. I min undersøkelse (jf. ovenfor) forekommer dette

fenomenet slett ikke i nyhetsmanusene. Likevel er det her snakk om et språktrekk som man godt kan tenke seg ville passe bra i nyhetsopplesning, av hensyn til kommunikasjonsmåten.

I islandsk talespråk kan man bruke partikkelen *nú* som diskursmarkør med en slags introduksjonsfunksjon. Denne partikkelen har som oppgave å kvalifisere den strukturelle organiseringen. Her dreier det seg altså om funksjonen å markere innføringen av et nytt emne eller en ny synsvinkel i diskusjonstemaet.

nú við heilsum ykkur í hitastigi sem að

[nú] «vi hilser dere i en temperatur som»

nú Selfyssingar fá KR-inga í heimsókn

[nú] «Selfoss-laget får KR-laget på besøk»

nú ef við kíkjum aðeins á hvernig þetta lítur út þá verður sunnanbassviðri

[nú] «hvis vi ser litt på hvordan dette ser ut, så blir det storm fra sør»

Det virker kanskje opplagt å ta i bruk denne funksjonen av partikkelen *nú* når man sitter og leser nyheter i studio. Man leser opp den ene nyheten etter den andre, og det er gjerne ingen sammenheng mellom enhetene. Her kunne man muligens tenke seg at partikkelen *nú* med introduksjonsfunksjon kunne passe godt til å markere at den ene meldingen er ferdig, og at man nå går over til den neste. Det ville antakelig gjøre det mer klart for lytteren at nå begynner man på noe helt nytt. Teksten kunne kanskje bli mer «lyttervennlig» hvis oppleserne brukte denne diskursmarkøren.

Men i et korpus på 9000 ord over radionyheter fant jeg ikke et eneste eksempel på dette. Det bør nevnes at jeg bygger på opptak av autentiske radiotekster. Mens det ikke fantes eksempler i radionyheterne, så fant jeg derimot noen eksempler (14) i et korpus av radiotekster uten manus. Det dreide seg om ca. 20 000 ord, hvilket betyr at det i radiotekstene uten manus fantes gjennomsnittlig 0,7 eksempler på den introduserende partikkelen *nú* pr. 1000 ord.

Introduserende diskursmarkør <i>nú</i> frekvens pr. 1000 ord	
magasinprogram monol.+intervjuer 0,7	oppl. nyheter 0

Grunnen til dette er kanskje at skolen eller skriftspråkstradisjonen har lært oss å unngå slike diskursmarkører i skreven tekst, og det gjør nyhetsjournalistene helt

klart når de sitter og skriver manus for oppleste nyheter, selv om dette språktrekket muligens kan være av nytte for kommunikasjonen i denne sammenhengen.

Er skriftspråklige talenormer i radio noe problem for lytterne?

Det ser ut som om man i islandsk har overført skriftspråksnormer til radiospråket, i allfall når det gjelder manusbundet radiospråk, som f.eks. nyheter. Dette kommer ikke som noen overraskelse for noen som har hørt på radio. Uformelt talespråk har egne (uskrevne) normer mens formelt talespråk i radio tilsynelatende på veldig mange områder er standardisert på samme måte som skriftspråket. Dette kan muligens ha følger for lytterforståelsen, men jeg kjenner ingen islandske undersøkelser om det.

Men det kan faktisk se ut som om en «skriftspråklig talenorm» (jf. ovenfor) i radioen er uproblematisk for folk, dersom man prøver å vurdere lytternes holdninger ut fra det de klager over – dvs. det de klager over til radiomedarbeiderne.

Min erfaring som språkkonsulent ved den islandske statsradioen Ríkisútvarpið fra 1993 til 1996 viser at folk aldri eller nesten aldri klager over at medarbeiderne bruker skriftspråklig stil eller register i radioen. Mens jeg ikke registrerte klager over at medarbeiderne formulerte setninger etter skriftspråkets normer, eller at lytterne mente at de rett og slett ikke forsto hva som var innholdet, på grunn av uklar eller innviklet stil, så kan jeg på den annen side huske en del klager fra lyttere som påstod at medarbeiderne ikke brukte standardformer i bøyning og syntaks¹. Lytterne klaget også gjerne over at medarbeiderne brukte lånord eller fremmedord istedenfor nylaginger (avløserord); og ikke minst interessant i denne sammenhengen er det at lytterne gjerne klaget over at de som snakket i radioen, brukte ordene *maður* og *þú* som ubestemte pronomen, eller at det fantes andre for tydelige talespråklige trekk i radiomedarbeidernes språk, f.eks. at de brukte de såkalte nøle-partiklene, eller at de fylte pauser med noen slags nøle-vokaler, som er et alminneligt fenomen i islandsk talespråk, osv. Det var altså slik at folk klaget over talespråktrekk i radioen, dvs. de klaget over at et medium for talt språk hadde for tydelige talespråktrekk. Jeg registrerte også en del klager over at medarbeiderne talte for fort eller for utydelig, noe som selvsagt har med lytterfor-

1 Eksempler: Bøyning av substantivet *kýr* 'ku', hvilket er et unntak i det islandske bøyningssystemet, og barn må stort sett lære standardformene i skolen. Lytterne klaget også gjerne over feil subjekt kasus med verbene *langa*, *vanta* m.m., dvs. standardspråket har her akkusativsubjekt mens det er ganske vanlig i alminnelig språkbruk å ha dativsubjekt, som også er mer naturlig semantisk, altså analogisk i tråd med en del andre verb i såkalte upersonlige setninger i islandsk.

ståelsen å gjøre. Det er derimot litt interessant at lytterforståelsen, ifølge reaksjonene fra lytterne, tilsynelatende ikke blir negativt påvirket av de skriftspråklige normer som jeg påstår at man bruker i en del islandske radioprogrammer. Det bør nevnes at mine undersøkelser i radiomaterialet ikke bare viser de få forskjellene som jeg var inne på over. Jeg har også sett tydelige forskjeller i syntaks. Det er altså snakk om forskjeller som ikke bare gjelder det leksikalske nivået, slik som vi har sett noen eksempler på ovenfor.

Jeg vil gjerne understreke at jeg for øvrig nesten ikke kan noe om lytterforståelse. Kommentarene over gjelder bare at ut fra min erfaring som språkkonsulent blir det ikke klaget på radiomedarbeiderne over at språkbruken i nyhetstektene gjør det vanskelig å forstå dem. Det kan selvsagt godt hende at forståelsen blir svekket på grunn av tekstenes skriftspråklige karakter, uten at folk klager over dette. En del av forklaringen på *det* er muligens at man ikke ønsker å innrømme at man ikke forstår radiomaterialet. En annen mulighet er at det blant dem som ikke forstår innholdet så godt, er relativt mange som generelt ikke klager så mye til myndigheter og firmaer. Men det faktum at folk sjelden eller slett ikke klager over at islandsk radiospråk er vanskelig å forstå, kan selvfølgelig også ha den enkle forklaring at språket vanligvis slett ikke er særlig vanskelig å forstå, dvs. at dets skriftspråklige trekk ikke er av et slikt slag at det har noen negative følger for lytterforståelsen.

I den islandske statsradioens språkerklæring fra 1985 finnes det ingenting om at språkbruk og presentasjonsmåte skal ha som mål å gjøre det så lett som mulig å forstå sammenhengen i det som blir sagt i radioen. Flere ganger nevnes likevel klar og god uttale. En forklaring er antakelig at man ikke har vært klar over at det er en vesentlig forskjell på presentasjonsmåten i talt og i skrevet islandsk, eller iallfall at forskjellen i så fall er så ubetydelig at den ikke forringer muligheten til å forstå materialet. Men dette er selvsagt ikke nødvendigvis en riktig påstand. Útvarp Føroya gjorde et vedtak i 1997 der man legger vekt på godt forståelig språk som verken er altfor formelt eller dårlig. Språket må aldri hindre folk i å delta i debatten, heter det, og språket må aldri være til hinder for at folk forstår innholdet i radiomaterialet (Hansen o.fl. 2003, s. 182). Jeg synes at det er interessant å merke seg denne forskjellen mellom den islandske og den færøyske statsradioen.

Avslutningsvis bør det kanskje understrekes, som jeg var bare ganske kort inne på før, at mange riktig profesjonelle medarbeidere i radio har lært seg å skrive manus for sine innslag bevisst ispedd noen talespråkstrekk, bl.a. for å skape og opprettholde intimitet med lytterne. Den type radiospråk har jeg ikke undersøkt spesielt. Men fenomenet understreker at man alltid bør huske at skriftspråk og skrevet språk er to vesensforskjellige fenomener.

Litteraturliste

- Einarsson, Jan og Christer Platzack, 1983: *Etermediernas nybetsspråk 3. Lyssnaren och språket*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap.) Institutionen för nordiska språk. Lunds universitet, Lund.
- Hansen, Zakaris, Jógvan í Lon Jacobsen og Eivind Weyhe, 2003: Faroese. I: Deumert, Ana og Wim Vandebussche (red.) *Germanic Standardizations. Past to Present*. S. 157–191.
- Íslensk-dönsk orðabók*. 1920–1924. Ritstjóri Sigfús Blöndal.
- Íslensk orðabók handa skólum og almennungi*. 1. útg. 1963. 2. útg. 1983. Ritstj. Árni Böðvarsson. 3. útg. 2002. Ritstj. Mörrður Árnason.
- Jørgensen, Nils og Jan Svensson, 1977: *Etermediernas nybetsspråk 1. Några syntaktiska drag*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap.) Institutionen för nordiska språk. Lunds universitet, Lund
- Kress, Bruno, 1982: *Isländische Grammatik*. Leipzig: VEB Verlag Enzyklopädie.
- Svensson, Jan, 1981: *Etermediernas nybetsspråk 2. Studier över innehåll och informationsstruktur*. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap.) Lund: Walter Ekstrand Bokförlag.
- Vagle, Wenche, 1990: *Radiospråket – talt eller skrevet? Syntaktiske og pragmatiske tilnærminger i semiotisk perspektiv*. Oslo: Novus.
- Vagle, Wenche, 1991: Radio language – spoken or written? *International Journal of Applied Linguistics* 1,1:118–131.

Summary

Following a short introduction on situational factors of radio language, the author goes on to present three different features of spoken Icelandic, as opposed to written Icelandic, which do not occur in the language of Icelandic radio news, although they are used quite regularly in other radio programmes. The radio news is always produced using a complete written manuscript, which is not the case in the other programmes. This reveals how Icelandic radio news journalists follow the traditions of the written language, excluding discourse articles and other features of spoken Icelandic when writing their manuscripts, even if the texts are to be read aloud on the radio. Finally, the author addresses the question of whether the written language character of the Icelandic radio news has negative effects on the lis-

teners' chances of understanding the radio news. The conclusion drawn here, however, is that this does not seem to be a problem.